

SKÝRSLA FRAMSÖGUMANNSS

í máli E-4/23

BEIÐNI, samkvæmt 34. gr. samningsins milli EFTA-ríkjanna um stofnun eftirlitsstofnunar og dómstóls, um ráðgefandi álit EFTA-dómstólsins, frá Landsrétti, í máli

Neytendastofu

gegn

Íslandsbanka hf.,

um túlkun tilskipunar Evrópuþingsins og ráðsins 2008/48/EB frá 23. apríl 2008 um lánasamninga fyrir neytendur (neytendalánatilskipunin), sérstaklega f-, g-, i- og l-lið 1. mgr. 5. gr. og f- og k-lið 2. mgr. 10. gr. hennar.

I Inngangur

1. Með bréfi dagsettu hinn 1. júní 2023, sem skráð var hjá dómstólnum sama dag, óskaði Landsréttur eftir ráðgefandi álitum í máli sem þar er til meðferðar milli Neytendastofu og Íslandsbanka hf. Málið varðar meint brot Íslandsbanka á f-, g-, i- og l-lið 4. mgr. 7. gr. og f- og k-lið 2. mgr. 12. gr. laga nr. 33/2013 um neytendalán vegna ófullnægjandi upplýsingagjafar á stöðluðu eyðublaði með neytendalánnum og í lánessamningi. Ákvæði íslensku laganna um neytendalán svara til f-, i-, g- og l-liða 1. mgr. 5. gr. og f- og k-liða 2. mgr. 10. gr. neytendalánatilskipunarinnar.

II Löggjöf

EES-réttur

2. Tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2008/48/EB frá 23. apríl 2008 um lánasamninga fyrir neytendur og um niðurfellingu tilskipunar ráðsins 87/102/EBE (Stjtið. 2008 L 133, bls. 66 og EES-viðbætur 2012 nr. 54, bls. 36) („neytendalánatilskipunin“) var felld inn í EES-samninginn með ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 16/2009 frá 5. febrúar 2009 (Stjtið. 2009 L 73, bls. 53 og EES-viðbætur 2009 nr. 16, bls. 24). Vísað er til neytendalánatilskipunarinnar í lið 7h XIX. viðauka EES-samningsins (neytendavernd). Ísland, Liechtenstein og Noregur tilkynntu um stjórnskipuleg skilyrði. Skilyrðin voru uppfyllt fyrir 1. september 2011 og ákvörðunin tók gildi 1. nóvember 2011.

3. Í 7., 8., 9., 10., 18., 19., 31. og 32. lið formálsorða neytendalánatilskipunarinnar segir:

- (7) *Nauðsynlegt er, til að auðvelda tilkomu vel starfandi innri markaðar fyrir neytendalán, að setja ákvæði um samræmdan Bandalagsramma á ýmsum mikilvægum sviðum. Í ljósi stöðugrar þróunar markaðar fyrir neytendalán og aukins hreyfanleika evrópskra ríkisborgara, getur framsýn Bandalagslöggjöf, sem unnt er að laga að framtíðarskipulagi lána og sem gerir aðildarríkjum kleift að hafa hæfilegan sveigjanleika í framkvæmd sinni, stuðlað að því að tekið verði upp nútímalegt kerfi laga um neytendalán.*
- (8) *Mikilvægt er að markaðurinn bjóði neytendavernd í nægilega miklum mæli til að tryggja tiltrú neytenda. Því ætti að vera mögulegt að halda úti frjálsum lánatilboðum við bestu skilyrði, bæði fyrir þá sem bjóða lán og þá sem óska eftir þeim, að teknu tilliti til sérstakra aðstæðna í hverju aðildarríki um sig.*
- (9) *Nauðsynlegt er að halda fullu samræmi til að tryggja að allir neytendur í Bandalaginu njóti mikillar og sambærilegrar verndar hagsmuna sinna og til að koma á fót heilum og óskiptum innri markaði. Aðildarríkin skulu því ekki hafa heimild til að viðhalda eða innleiða innlend ákvæði, önnur en þau sem mælt er fyrir um í þessari tilskipun. Slíkar takmarkanir skulu þó aðeins gilda þegar ákvæði þessarar tilskipunar eru samræmd. Séu engin slík samræmd ákvæði til skal aðildarríkjunum vera frjálst að viðhalda innlendri löggjöf eða innleiða nýja. ...*
- (10) *Samræmingarsvið er ákvarðað með skilgreiningunum í þessari tilskipun. Sú skylda aðildarríkja að innleiða ákvæði þessarar tilskipunar skal því takmarkast við gildissvið hennar eins og ákvarðað er með þeim skilgreiningum. ...*
- (18) *... Í þessari tilskipun skulu þó vera sérstök ákvæði um auglýsingar sem varða lánessamninga svo og tilteknar, staðlaðar upplýsingar sem veita skal neytendum, einkum til að gera þeim kleift að bera saman mismunandi tilboð. Slíkar upplýsingar skal veita á skýran, hnitmiðaðan og áberandi hátt með lýsandi dæmum ...*
- (19) *Til að neytendur geti tekið ákvarðanir á grundvelli þekkingar á staðreyndum skulu þeir, áður en þeir gera lánessamning, fá fullnægjandi upplýsingar, sem þeir geta tekið með sér og athugað, um skilyrði fyrir láninu og lánskostnað og um skuldbindingar sínar. Til að tryggja mesta mögulega gagnsæi og samræmi tilboða skulu slíkar upplýsingar einkum fela í sér árlega hlutfallstölu kostnaðar af láninu, sem er ákvörðuð á sama hátt alls staðar í Bandalaginu. Þar eð einungis er hægt að tilgreina árlega hlutfallstölu kostnaðar með dæmi á þessu stigi skal slíkt dæmi vera lýsandi. Þess vegna er t.d. rétt að það samsvari meðalgildistíma og heildarfjárhæð láns sem er veitt vegna þeirrar tegundar lánessamnings sem gert er ráð fyrir og þeirrar vöru sem keypt er, ef við á. Þegar lýsandi dæmi er ákvarðað skal einnig taka tillit*

til tíðni ákveðinna tegunda lánessamninga á tilteknum markaði. Að því er varðar útlánsvexti, tíðni afborgana og færslu vaxta til eignar á efnahagsreikningi, skulu lánveitendur nota hefðbundna reikningsaðferð sína varðandi viðkomandi neytendalán.

(31) Til að neytandi geti þekkt réttindi sín og skyldur samkvæmt lánessamningnum skulu allar nauðsynlegar upplýsingar koma þar fram á skýran og hnitmiðaðan hátt.

(32) Til að tryggja fullt gagnsæi skal veita neytandanum upplýsingar um útlánsvexti, bæði áður en gengið er til samninga og þegar lánessamningurinn er gerður. Á þeim tíma sem samningsbundin tengsl standa yfir skal enn fremur upplýsa neytandann um breytingar sem verða á breytilegum útlánsvöxtum og breytingar á greiðslum af þeim sökum. Þetta er með fyrirvara um ákvæði í landslögum, sem tengjast ekki neytendaupplýsingum, þar sem mælt er fyrir um skilyrði fyrir eða afleiðingar af breytingum, öðrum en þeim sem varða greiðslur, á útlánsvöxtum og öðrum fjárhaglegum skilyrðum sem varða lánið, t.d. reglum þar sem kveðið er á um að lánveitandi hafi því aðeins heimild til að breyta útlánsvöxtum að gild ástæða sé fyrir slíkri breytingu eða að neytandinn geti sagt upp samningnum ef breyting verður á útlánsvöxtum eða öðrum efnahagslegum aðstæðum varðandi lánið.

4. Í 1. gr. neytendalánatilskipunarinnar sem ber yfirskriftina „Viðfangsefni“ segir:

Markmiðið með þessari tilskipun er að samræma tiltekna þætti laga og stjórnisýslufyrirmæla aðildarríkjanna, sem varða neytendalán.

5. Í 3. gr. neytendalánatilskipunarinnar sem ber yfirskriftina „Skilgreiningar“ segir:

Í þessari tilskipun er merking eftirfarandi hugtaka sem hér segir:

(a) „neytandi“: einstaklingur sem, í viðskiptum sem þessi tilskipun tekur til, starfar að markmiðum sem eru utan viðskipta hans, atvinnustarfsemi eða sérgreinar,

(b) „lánveitandi“: einstaklingur eða lögaðili sem veitir eða heitir því að veita lán innan ramma viðskipta sinna, atvinnustarfsemi eða sérgreinar,

(c) „lánessamningur“: samningur þar sem lánveitandi veitir, eða heitir því að veita neytanda lán í formi greiðslufrests, láns eða annarrar svipaðrar, fjárhagslegrar fyrirgreiðslu, að undanskildum samningi um veitingu stöðugar þjónustu eða afhendingu sams konar vöru þar sem neytandinn greiðir afborganir af slíkri þjónustu eða vöru svo lengi sem hún er látin í té,

...

- (g) „heildarlántökukostnaður neytanda“: allur kostnaður, þ.m.t. vextir, þóknun, skattar og öll önnur gjöld sem neytandinn þarf að greiða í tengslum við lánessamninginn og sem lánveitandinn veit um, að frátöldum lögbókunarkostnaði; kostnaður vegna viðbótarþjónustu í tengslum við lánessamninginn, einkum tryggingariðgjöld, er einnig innifalinn ef auk þess er gert að skyldu að gera þjónustusamning til að lánið fáið eða til að fá það með skilmálum og skilyrðum markaðarins,
- (h) „heildarfjárhæð sem neytandi greiðir“: samanlögð heildarfjárhæð lánsins og heildarlántökukostnaður neytanda,
- (i) „árleg hlutfallstala kostnaðar“: heildarlántökukostnaður neytanda, tilgreindur sem árleg hlutfallstala heildarfjárhæðar láns, þ.m.t., þar sem við á, kostnaður sem um getur í 2. mgr. 19. gr.,
- (j) „útlánsvextir“: vextir, tilgreindir sem fast eða breytilegt hlutfall, sem lagðir eru, á ársgrundvelli, á lánsfjárhæð sem hefur verið nýtt,
- ...
- (l) „heildarfjárhæð láns“: efri mörk eða heildarfjárhæð sem veittur er aðgangur að með lánessamningi,

...

6. Í f-, g-, i- og l-lið 1. mgr. 5. gr. neytendalánatilskipunarinnar sem ber yfirskriftina „Upplýsingar áður en samningur er gerður“ segir:

1. Lánveitandi og, ef við á, lánamiðlari skal, nægilega löngu áður en neytandinn er bundinn af lánessamningi eða tilboði, á grundvelli lánsskilmála og skilyrða lánveitandans og, ef við á, sérstakra óska og upplýsinga frá neytandanum, veita neytandanum nauðsynlegar upplýsingarnar til að geta borið saman ólík tilboð og tekið upplýsta ákvörðum um það hvort gera skuli lánssamning. Slíkar upplýsingar skal veita, á pappír eða öðrum varanlegum miðli, í formi staðlaðra upplýsinga um lán til evrópskra neytenda eins og kemur fram í II. viðauka. Lánveitandinn skal teljast hafa uppfyllt kröfur um upplýsingar í þessari málsgrein og í 1. og 2. mgr. 3. gr. tilskipunar 2002/65/EB ef hann hefur veitt staðlaðar upplýsingar um lán til evrópskra neytenda.

Í viðkomandi upplýsingum skal eftirfarandi koma fram:

(f) útlánsvextir, skilyrðin sem gilda um beitingu útlánsvaxta og, ef við á, vísitala eða viðmiðunarvextir sem gilda um upphaflegu útlánsvextina, svo og tímabil, skilyrði og málsmeðferð við breytingu á útlánsvöxtunum; ef mismunandi útlánsvextir gilda við mismunandi aðstæður, áðurnefndar upplýsingar um alla gildandi vexti,

(g) árleg hlutfallstala kostnaðar og heildarfjárhæð sem neytandinn greiðir, útskýrð með lýsandi dæmi þar sem fram koma allar forsendur sem notaðar eru við útreikning á hlutfallstölunni; ef neytandinn hefur upplýst lánveitandann um einn eða fleiri þætti þess láns sem hann helst kýs, s.s. gildistíma lánessamningsins og heildarfjárhæð lánsins, skal lánveitandi taka tillit til þeirra þátta; ef lánessamningur býður upp á mismunandi nýtingarleiðir með mismunandi kostnaði eða útlánsvöxtum og lánveitandi notar forsenduna sem um getur í b-lið II. hluta í I. viðauka, skal hann greina frá því að aðrir nýtingarmöguleikar fyrir þessa gerð lánessamnings geti leitt til hærri árlegrar hlutfallstölu kostnaðar,

(i) ef við á, kostnaður við að hafa einn eða fleiri reikninga þar sem bæði greiðslufærslur og nýting lána eru skráð, nema valfrjálst sé að opna reikning, ásamt kostnaði við notkun greiðsluleiða, bæði fyrir greiðslufærslur og nýtingu lána, annar kostnaður vegna lánessamningsins og forsendur fyrir því að hægt sé að breyta þessum kostnaði,

(l) gildandi vextir þegar um er að ræða greiðslu eftir gjalddaga og fyrirkomulag á breytingu á þeim og, ef við á, kostnaður sem greiða þarf vegna vanskila,

7. Í f- og k-lið 2. mgr. 10. gr. neytendalánatilskipunarinnar sem ber yfirskriftina „Upplýsingar sem eiga að koma fram í lánessamningum“ segir:

2. Í lánessamningnum skal koma fram á skýran og hnitmiðaðan hátt:

(f) útlánsvextir, skilyrði sem gilda um beitingu þeirra og, ef við á, vísitala eða viðmiðunarvextir sem gilda um upphaflegu útlánsvextina, svo og tímabil, skilyrði og málsmeðferð við breytingu á útlánsvöxtunum og, ef mismunandi útlánsvextir gilda við mismunandi aðstæður, áður nefndar upplýsingar um alla gildandi vexti,

(k) ef við á, kostnaður við að hafa einn eða fleiri reikninga þar sem bæði greiðslufærslur og nýting lána eru skráð, nema valfrjálst sé að opna reikning, ásamt kostnaði við notkun greiðsluaðferða bæði fyrir greiðslufærslur og nýtingu lána, og annar kostnaður vegna lánessamningsins og forsendur fyrir því að hægt sé að breyta þessum kostnaði,

8. Í 1. mgr. 19. gr. neytendalánatilskipunarinnar sem ber yfirskriftina „Upplýsingar sem eiga að koma fram í lánessamningum“ segir:

Árleg hlutfallstala kostnaðar, sem á ársgrundvelli jafngildir núvirði allra núverandi og síðari skuldbindinga (nýting lána, endurgreiðslur og kostnaður), sem lánveitandi og neytandi samþykkja, skal reiknuð samkvæmt reiknilíkaninu sem er sett fram í I. hluta I. viðauka.

9. Tilskipun ráðsins 93/13/EBE frá 5. apríl 1993 um óréttmæta skilmála í neytendasamningum (Stjtið. 1993 L 95, bls. 29) var felld inn í EES-samninginn með ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 7/94 frá 21. mars 1994 (Stjtið. 1994 L 160, bls. 1 og EES-viðbætir 1994 nr. 17, bls. 1) („tilskipunin um óréttmæta skilmála“).

Vísað er til tilskipunarinnar um óréttmæta skilmála í lið 7a XIX. viðauka EES-samningsins (neytendavernd). Ísland, Liechtenstein og Noregur tilkynntu um stjórnskipuleg skilyrði. Skilyrðin voru uppfyllt fyrir 23. júní 1994 og ákvörðunin tók gildi 1. júlí 1994.

10. Í 3. gr. tilskipunarinnar um óréttmæta skilmála segir:

1. Samningsskilmáli sem hefur ekki verið samið um sérstaklega telst óréttmætur ef hann, þrátt fyrir skilyrðið um „góða trú“, veldur umtalsverðu ójafnvægi réttinda og skyldna samningsaðila samkvæmt samningnum, neytanda til tjóns.

2. Ekki telst hafa verið samið sérstaklega um samningsskilmála ef hann hefur verið saminn fyrirfram og neytandi því ekki haft tækifæri til að hafa áhrif á efni skilmálans, einkum þegar um er ræða fastorðaða staðalsamninga.

Þó samið hafi verið sérstaklega um einstök atriði samningsskilmála eða einn tiltekinn samningsskilmála, þá gildir þessi grein áfram um afganginn af samningnum ef heildarmat á samningnum sýnir að hann er þrátt fyrir það fastorðaður staðalsamningur.

Ef seljandi eða veitandi heldur því fram að samið hafi verið sérstaklega um staðalskilmála er sönnunarbyrðin hans.

3. Í viðaukanum er skrá, leiðbeinandi en ekki tæmandi, yfir samningsskilmála sem teljast óréttmætir.

11. Í 4. gr. tilskipunarinnar um óréttmæta skilmála segir:

1. Með fyrirvara um 7. gr. skal við mat á því hvort samningsskilmáli er óréttmætur taka tillit til þess um hvers konar vörur eða þjónustu samningurinn er og hafa hliðsjón af öllum aðstæðum á þeim tíma sem samningurinn er gerður og öllum öðrum skilmálum samningsins eða annars samnings sem hann hangir saman við.

2. Matið á því hvort samningsskilmálar séu óréttmætir nær hvorki til skilgreiningar á aðalefni samningsins né samræmis milli verðs og vara eða þjónustu og greiðslu fyrir hana ef þessir skilmálar eru orðaðir á eðlilegu, skiljanlegu máli.

12. Í 5. gr. tilskipunarinnar um óréttmæta skilmála segir:

Í samningum þar sem allir eða tilteknir skilmálar sem neytanda eru boðnir eru skriflegir skulu skilmálarnir ávallt orðaðir á eðlilegu, skiljanlegu máli. Í vafamálum um túlkun skilmála gildir sú túlkun sem neytandanum kemur best. Þessi túlkunarregla gildir ekki í tengslum við málsmeðferð samkvæmt 2. mgr. 7. gr.

13. Í 6. gr. tilskipunarinnar um óréttmæta skilmála segir:

1. Aðildarríkin skulu mæla svo fyrir um að óréttmætir skilmálar í samningi seljanda eða veitanda við neytanda séu ekki samkvæmt landslögum þeirra bindandi fyrir neytandann og að samningurinn verði áfram bindandi fyrir sammingsaðila ef hann getur haldið gildi sínu að öðru leyti án óréttmætu skilmálanna.

2. Aðildarríkin skulu gera nauðsynlegar ráðstafanir til að tryggja að neytandinn sé ekki sviptur þeirri vernd sem þessi tilskipun veitir honum við það að lög lands utan bandalagsins eru valin sem gildandi lög fyrir samninginn ef hann tengist náð yfirráðasvæði aðildarríkjanna.

Landsréttur

14. Neytendalánatilskipunin var tekin upp í íslenskan rétt með lögum nr. 33/2013 um neytendalán („lög um neytendalán“).

15. Í 7. gr. laga um neytendalán, sem ber yfirskriftina „Upplýsingar áður en samningur er gerður“, segir:

Lánveitandi skal með eðlilegum fyrirvara veita neytanda nauðsynlegar upplýsingar til þess að hann geti borið saman ólík tilboð og tekið upplýsta ákvörðun um það hvort gera skuli lánsamning áður en neytandi er bundinn af lánsamningi eða tilboði. Þessar upplýsingar skulu veittar á grundvelli lánskilmála, skilyrða lánveitanda og, ef við á, fram kominna óska og upplýsinga frá neytanda.

Slíkar upplýsingar skal veita á pappír eða öðrum varanlegum miðli, á stöðluðu eyðublaði sem birt er í reglugerð sem ráðherra setur.

Lánveitandi telst hafa uppfyllt kröfur um upplýsingar skv. 5.–6. gr. laga nr. 33/2005, um fjarsölu á fjármálaþjónustu, ef hann hefur veitt upplýsingar á stöðluðu eyðublaði skv. 2. mgr.

Í upplýsingum skal eftirfarandi koma fram:

...

f. útlánsvextir, skilyrði um beitingu þeirra og, ef við á, vísitala eða viðmiðunarvextir sem geta haft áhrif á upphaflega útlánsvexti, svo og tímabil, skilyrði og málsmeðferð við breytingu á útlánsvöxtunum; gildi mismunandi útlánsvextir við mismunandi aðstæður skal veita áðurnefndar upplýsingar um þá alla,

g. árleg hlutfallstala kostnaðar og heildarffjárhæð sem neytandi greiðir, útskýrt með lýsandi dæmi þar sem fram koma allar forsendur sem eru notaðar við

útreikning á hlutfallstölunni; ef neytandi hefur upplýst lánveitanda um einn eða fleiri þætti þess láns sem hann helst kýs, svo sem gildistíma lánessamnings og heildarfrjárhæð láns, skal lánveitandi taka tillit til þeirra þátta; ef lánessamningur býður upp á mismunandi leiðir með mismunandi kostnaði eða útlánsvöxtum skal lánveitandi miða við hæsta kostnað og vexti vegna algengustu lánessamninga og greina frá því að aðrar forsendur geti leitt til hærri árlegrar hlutfallstölu kostnaðar,

...

i. ef við á, kostnaður við að hafa eina eða fleiri lánalínur þar sem bæði greiðslufærslur og nýting lána eru skráð, nema valfrjálst sé að opna lánalínu, ásamt kostnaði við notkun greiðsluleiða, bæði fyrir greiðslufærslur og nýtingu lána, annar kostnaður vegna lánessamnings og forsendur fyrir því að unnt sé að breyta þessum kostnaði,

...

l. gildandi vextir þegar um er að ræða greiðslu eftir gjalddaga og fyrirkomulag á breytingu á þeim og, ef við á, kostnaður sem greiða þarf vegna vanskila,

...

16. Í f-, og k-lið 2. mgr. 12. gr. laga um neytendalán, sem ber yfirskriftina „Upplýsingar sem skulu koma fram í lánessamningnum“, segir:

Í lánessamningi skal koma fram á skýran og hnitmiðaðan hátt:

f. útlánsvextir, skilyrði um beitingu þeirra og, ef við á, vísitala eða viðmiðunarvextir sem geta haft áhrif á upphaflega útlánsvexti, svo og tímabil, skilyrði og málsmeðferð við breytingu á útlánsvöxtum; gildi mismunandi útlánsvextir við mismunandi aðstæður skal veita áðurnefndar upplýsingar um þá alla,

k. ef við á, kostnaður við að hafa eina eða fleiri lánalínur þar sem bæði greiðslufærslur og nýting lána eru skráð, nema valfrjálst sé að opna lánalínu, ásamt kostnaði við notkun greiðsluleiða bæði fyrir greiðslufærslur og nýtingu lána, og annar kostnaður vegna lánessamnings og forsendur fyrir því að unnt sé að breyta þessum kostnaði,

III Málavextir og meðferð málsins

17. Hinn 12. mars 2019 bað Neytendastofa Íslandsbanka um afrit af stöðluðu eyðublaði og lánessamningi. Neytendastofu bárust umbeðin gögn hinn 18. sama mánaðar.

18. Í bréfi dagsettu 28. júní 2019 gerði Neytendastofa athugasemdir við upplýsingarnar í hinu staðlaða eyðublaði sem neytandanum er látið í té áður en samningur er gerður. Íslandsbanki mótmælti þeim athugasemdum í bréfi hinn 19. júlí sama ár.

19. Í ákvörðun Neytendastofu frá 26. nóvember 2019 var komist að þeirri niðurstöðu að Íslandsbanki hefði með ófullnægjandi upplýsingagjöf á eyðublaðinu brotið gegn f-, g-, i- og l-liðum 4. mgr. 7. gr., auk f- og k-liðum 2. mgr. 12. gr. laga um neytendalán nr. 33/2013. Neytendastofa beindi þeim fyrirmælum til Íslandsbanka að koma upplýsingunum í viðunandi horf. Íslandsbanki var jafnframt upplýstur um að yrði það ekki gert innan fjögurra vikna mætti fyrirtækið búast við sektum.

20. Hinn 19. desember 2019 skaut Íslandsbanki ákvörðun Neytendastofu til Áfrýjunarnefndar neytendamála („áfrýjunarnefndin“). Áfrýjunarnefndin kvað upp úrskurð í málinu 13. október 2020, sem staðfesti ákvörðun Neytendastofu.

21. Hinn 8. janúar 2021, höfðaði Íslandsbanki mál fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur, þar sem hann krafðist þess að framangreindur úrskurður áfrýjunarnefndarinnar yrði felldur úr gildi. Neytendastofa krafðist sýknu í málinu.

22. Með dómi þann 31. janúar 2022 komst Héraðsdómur Reykjavíkur að þeirri niðurstöðu að úrskurður áfrýjunarnefndarinnar hafi verið haldinn slíkum efnisannmörkum og að málsmeðferð fyrir nefndinni hafi, í nokkrum atriðum, verið svo ábótavant að ekki yrði hjá því komist að fella úrskurðinn úr gildi í heild sinni. Var Neytendastofu gert að greiða Íslandsbanka 1.000.000 króna í málskostnað.

23. Þeim dómi var áfrýjað til Landsréttar hinn 24. febrúar 2022.

24. Landsréttur ákvað að leita ráðgefandi álits EFTA-dómstólsins og lagði eftirfarandi spurningar fyrir dómstólinn með bréfi dagsettu hinn 1. júní 2023, sem skráð var hjá dómstólnum samdægurs.

- 1. Ber að skýra 5. og 10. gr. tilskipunarinnar nr. 2008/48/EB, og þá sérstaklega f-lið 1. mgr. 5. gr. og f-lið 2. mgr. 10. gr. hennar á þann hátt að lánveitandi skuli tilgreina með tæmandi talningu á stöðluðu eyðublaði og í lánasamningi þau skilyrði sem kunna að liggja til grundvallar ákvörðun hans um að hækka eða lækka vexti láns sem ber breytilega vexti?**
- 2. Er því skilyrði annars vegar 5. gr. tilskipunar nr. 2008/48/EB, að neytandi fái nauðsynlegar upplýsingar til að geta borið saman ólík tilboð og tekið upplýsta ákvörðun um það hvort gera skuli lánessamning, fullnægt ef meðal skilyrða fyrir breytingu útlánsvaxta, sem tilgreind eru á stöðluðu eyðublaði, sbr. f-lið 1. mgr. greinarinnar, er almenn tilvísun til ófyrirséðrar hækkunar á kostnaði lánveitanda? Hins vegar, er því skilyrði 10. gr. tilskipunar nr. 2008/48/EB, að greint sé í lánessamningi á skýran og hnitmiðaðan hátt frá skilyrðum og málsmeðferð við breytingu á útlánsvöxtum, sbr. f-lið 2. mgr.**

greinarinnar, fullnægt ef meðal þeirra skilyrða er almenn tilvísun til ófyrirséðrar hækkunar á kostnaði lánveitanda?

3. Er því skilyrði 5. gr. tilskipunar nr. 2008/48/EB, að neytandi fái nauðsynlegar upplýsingar til að geta borið saman ólík tilboð og tekið upplýsta ákvörðun um það hvort gera skuli lánssamning, fullnægt ef orðalag ákvæðis á stöðluðu eyðublaði, sbr. f-lið 1. mgr. greinarinnar, felur í sér almennar og opnar tilvísanir svo sem „o.s.frv.“ líkt og er að finna á því staðlaða eyðublaði sem mál þetta snýr að?
4. Leiðir það af g-lið 1. mgr. 5. gr. tilskipunar 2008/48/EB að á stöðluðu eyðublaði skuli útskýra hina árlegu hlutfallstölu kostnaðar með lýsandi dæmi þar sem fram koma allar forsendur sem notaðar eru við útreikning á hlutfallstölnni þótt fyrir liggja allir þættir þess láns sem neytandi hyggst taka?
5. Leiðir það af i-lið 1. mgr. 5. gr. og k-lið 2. mgr. 10. gr. tilskipunar 2008/48/EB að á stöðluðu eyðublaði skuli ávallt útskýra „anna[n] kostnað vegna lánasamningsins“, án tillits til þess hvort um sé að ræða lán á því formi að bæði greiðslufærslur og nýting lána eru skráð?
6. Ef svarið við spurningu 5 er á þann veg að af i-lið 1. mgr. 5. gr. og k-lið 2. mgr. 10. gr. tilskipunar 2008/48/EB leiði að almennt skuli veita upplýsingar á stöðluðu eyðublaði um kostnað vegna lánasamnings, er þeim áskilnaði fullnægt með því að vísa til gjaldskrár lánveitanda sem getur tekið breytingum? Þarf að tilgreina greinilega á hinu staðlaða eyðublaði sjálfu hver kostnaðurinn sé og hver hann muni verða til framtíðar?
7. Leiðir af l-lið 1. mgr. 5. gr. tilskipunar 2008/48/EB að tiltaka þurfi á stöðluðu eyðublaði hvaða kostnað þurfi að greiða vegna vanskila eða hvort lánveitanda nægi að vísa með almennum hætti til gjaldskrár sinnar sem geti tekið breytingum?

IV Skriflegar athugasemdir

25. Samkvæmt 20. gr. stofnsamþykktar dómstólsins og 1. mgr. 90. gr. málsmeðferðarreglna hans hafa skriflegar athugasemdir borist frá:

- Neytendastofu, í fyrirsvari sem umboðsmaður er Ásta Sóllilja Sigurbjörnsdóttir;
- Íslandsbanka hf., í fyrirsvari er Áslaug Árnadóttir, lögmaður;
- Eftirlitsstofnun EFTA („ESA“), í fyrirsvari sem umboðsmenn eru Marte Brathovde, Ingibjörg Ólöf Vilhjálmisdóttir, og Melpo-Menie Joséphidès, og
- Framkvæmdastjórn Evrópusambandsins („framkvæmdastjórnin“), í fyrirsvari sem umboðsmenn eru Inese Rubene og Petr Ondrůšek.

V Tillögur að svörum

Neytendastofa

26. Neytendastofa telur að svara skuli spurningunum sem hér segir:

1. *Með tilliti til fyrstu spurningarinnar, varðandi f-lið 1. mgr. 5. gr. og f-lið 2. mgr. 10. gr. neytendalánatilskipunarinnar, ber að skýra ákvæðin þannig að lánveitandi skuli tilgreina með tæmandi talningu á stöðluðu eyðublaði og í lánssamningi þau skilyrði sem kunna að liggja til grundvallar ákvörðun hans um að hækka eða lækka vexti láns sem ber breytilega vexti.*
2. *Varðandi spurningu tvö, verður að telja að því skilyrði 5. gr. neytendalánatilskipunarinnar, að neytandi fái nauðsynlegar upplýsingar til að geta borið saman ólík tilboð og tekið upplýsta ákvörðun um það hvort gera skuli lánssamning, sé ekki fullnægt ef meðal skilyrða fyrir breytingu útlánsvaxta, sem tilgreind eru á stöðluðu eyðublaði, sbr. f-lið 1. mgr. greinarinnar, er almenn tilvísun til ófyrirséðrar hækkunar á kostnaði lánveitanda. Ennfremur er því skilyrði 10. gr. neytendalánatilskipunarinnar, að greint sé í lánssamningi á skýran og hnitmiðaðan hátt frá skilyrðum og málsmeðferð við breytingu á útlánsvöxtum, sbr. f-lið 2. mgr. greinarinnar, ekki fullnægt ef meðal þeirra skilyrða er almenn tilvísun til ófyrirséðrar hækkunar á kostnaði lánveitanda.*
3. *Jafnframt telst það skilyrði 5. gr. neytendalánatilskipunarinnar, að neytandi fái nauðsynlegar upplýsingar til að geta borið saman ólík tilboð og tekið upplýsta ákvörðun um það hvort gera skuli lánssamning, ekki fullnægt ef orðalag ákvæðis á stöðluðu eyðublaði, sbr. f-lið 1. mgr. greinarinnar, felur í sér almennar og opnar tilvísanir svo sem „o.s.frv.“*
4. *Varðandi spurningu fjögur, leiðir það af g-lið 1. mgr. 5. gr. neytendalánatilskipunarinnar að á stöðluðu eyðublaði skuli útskýra hina árlegu hlutfallstölu kostnaðar með lýsandi dæmi þar sem fram koma allar forsendur sem notaðar eru við útreikning á hlutfallstölunni, þótt allir þættir þess láns sem neytandi hyggst taka liggi fyrir.*
- 5.-6. *Spurningar fimm og sex varða báðar i-lið 1. mgr. 5. gr. og k-lið 2. mgr. 10. gr. neytendalánatilskipunarinnar. Þeim skal því svarað saman með þeim hætti að vissulega skuli á stöðluðu eyðublaði ávallt útskýra „anna[n] kostnað vegna lánssamningsins“, án tillits til þess hvort um sé að ræða lán á því formi að bæði greiðslufærslur og nýting lána eru skráð. Það skilyrði telst ekki uppfyllt með því að vísa til gjaldskrár lánveitanda, sem getur tekið breytingum. Nauðsynlegt er að tilgreina greinilega á hinu staðlaða eyðublaði sjálfu og í lánssamningnum hver kostnaðurinn sé og hvaða skilyrði eigi við um breytingar á honum. Hvað lánssamninginn varðar er hægt að uppfylla kröfuna um önnur gjöld sem fylgja láninu með skýrri og hnitmiðaðri tilvísun í samningnum til gjaldskrár lánveitanda sem neytandinn fær afhenta á pappír*

eða öðrum varanlegum miðli ásamt lánessamningnum. Þetta á þó ekki við um staðlaða eyðublaðið.

- 7. Loks, leiðir það af l-lið 1. mgr. 5. gr. neytendalánatilskipunarinnar að tiltaka þurfi, á stöðluðu eyðublaði, hvaða fyrirkomulag gildi um breytingu vaxta vegna vanskila og þann kostnað sem greiða beri vegna vanskila. Lánveitanda nægir ekki að vísa með almennum hætti til gjaldskrár sem geti tekið breytingum.*

Íslandsbanki

- 27. Íslandsbanki telur að svara skuli spurningunum sem hér segir:*

- 1. Fyrstu þremur spurningunum skal svarað sem hér segir:*

Tilskipun 2008/48/EB kveður ekki á um reglur sem varða aðferð við útreikning vaxta. Þá takmarka f-liður 1. mgr. 5. gr. og f-liður 2. mgr. 10. gr. á engan hátt þau viðmið, þætti eða aðstæður sem líta má til við leiðréttingu útlánsvaxta samkvæmt lánessamningi með breytilegum vöxtum. Í fyrrnefndum ákvæðum er hvorki gerð sú krafa að upplýsa verði neytandann um alla þá þætti sem mögulega geti haft áhrif á útlánsvexti, eða hlutfallslega þýðingu hvers þáttar, né takmarka þau á nokkurn hátt notkun skilmála í samningum um fasteignalán sem heimila lánveitanda að breyta útlánsvöxtum á grundvelli ófyrirséðrar hækkunar á kostnaði lánveitanda.

- 2. Fjórðu spurningunni skal svarað sem hér segir:*

Það leiðir af g-lið 1. mgr. 5. gr. tilskipunar 2008/48/EB að á stöðluðu eyðublaði skuli útskýra hina árlegu hlutfallstölu kostnaðar í formi prósentustigs, sem reiknuð er út frá öllum þeim þáttum sem neytandinn kys og lánveitandanum er kunnugt um.

- 3. Spurningum fimm og sex skal svarað sem hér segir:*

Ákvæði i-liðar 1. mgr. 5. gr. og k-liðar 2. mgr. 10. gr. eiga aðeins við um kostnað við að hafa einn eða fleiri reikninga þar sem greiðslur og nýting lána eða kostnaður vegna notkunar greiðsluleiða eru skráð.

- 4. Spurningu sjö skal svarað sem hér segir:*

Það leiðir af l-lið 1. mgr. 5. gr. tilskipunar 2008/48/EB að lánveitendum er skylt að upplýsa neytendur á stöðluðu eyðublaði um gildandi vexti vegna vanskila og útskýra nákvæmlega fyrirkomulag vegna breytinga á dráttarvöxtum. Jafnframt er lánveitendum skylt að upplýsa neytendur á stöðluðu eyðublaði um kostnað við frum- og milliinnheimtu.

ESA

28. ESA telur að svara skuli spurningunum sem hér segir:

1. *Skýra ber 5. og 10. gr. tilskipunar 2008/48/EB, og þá sérstaklega f-lið 1. mgr. 5. gr. og f-lið 2. mgr. 10. gr. hennar, á þann hátt að lánveitandi skuli tilgreina með tæmandi talningu á eyðublaði fyrir staðlaðar upplýsingar um evrópsk neytendalán, og í lánessamningi, þau skilyrði sem kunna að liggja til grundvallar ákvörðun hans um að hækka eða lækka vexti láns sem ber breytilega vexti.*
2. *Skilyrði 5. gr. tilskipunar 2008/48/EB um að neytandi fái nauðsynlegar upplýsingar til að geta borið saman ólík tilboð og tekið upplýsta ákvörðun um það hvort gera skuli lánessamning telst ekki fullnægt ef meðal þeirra skilyrða fyrir breytingu útlánsvaxta, sem tilgreind eru á eyðublaði fyrir staðlaðar upplýsingar um evrópsk neytendalán, er að finna almenna tilvísun til ófyrirséðrar hækkunar á kostnaði lánveitanda.*

Skilyrði 10. gr. tilskipunar 2008/48/EB, að greint sé í lánessamningi á skýran og hnitmiðaðan hátt frá skilyrðum og málsmeðferð við breytingu á útlánsvöxtum, telst ekki fullnægt ef meðal þeirra skilyrða er almenn tilvísun til ófyrirséðrar hækkunar á kostnaði lánveitanda.

3. *Skilyrði 5. gr. tilskipunar 2008/48/EB, að neytandi fái nauðsynlegar upplýsingar til að geta borið saman ólík tilboð og tekið upplýsta ákvörðun um það hvort gera skuli lánessamning, telst ekki fullnægt ef orðalag ákvæðis á stöðluðu eyðublaði felur í sér almennar og opnar tilvísanir svo sem „o.s.frv.“*
4. *Það leiðir af g-lið 1. mgr. 5. gr. tilskipunar 2008/48/EB að á stöðluðu eyðublaði skuli útskýra hina árlegu hlutfallstölu kostnaðar með lýsandi dæmi þar sem fram koma allar forsendur sem notaðar eru við útreikning á hlutfallstölunni, þótt fyrir liggi allir þættir þess láns sem neytandi hyggst taka.*
5. *Það leiðir af i-lið 1. mgr. 5. gr. og k-lið 2. mgr. 10. gr. tilskipunar 2008/48/EB að á stöðluðu eyðublaði skuli ávallt útskýra „annan kostnað vegna lánessamningsins“, án tillits til þess hvort um sé að ræða lán á því formi að bæði greiðslufærslur og nýting lána eru skráð.*
6. *Áskilnaðurinn um að útskýra „anna[n] kostnað vegna lánessamningsins“ í samræmi við k-lið 2. mgr. 10. gr. tilskipunar 2008/48/EB er fullnægt með því að vísa til gjaldskrár lánveitanda í lánssamningnum ef (i) gjaldskráin er sett fram á pappír eða öðrum varanlegum miðli sem felld er inn í lánssamninginn og (ii) lánssamningurinn felur í sér skýra og nákvæma tilvísun til gjaldskrárinnar.*

Áskilnaðinum um að útskýra „anna[n] kostnað vegna lánsamningsins“ í samræmi við i-lið 1. mgr. 5. gr. tilskipunar 2008/48/EB getur aðeins talist fullnægt með notkun eyðublaðsins fyrir staðlaðar upplýsingar um evrópsk neytendalán sem útlistað er í II. viðauka neytendalánatilskipunarinnar.

7. Það leiðir af I-lið 1. mgr. 5. gr. tilskipunar 2008/48/EB að tiltaka þurfi á eyðublaði fyrir staðlaðar upplýsingar um evrópsk neytendalán hvaða kostnað þurfi að greiða vegna vanskila. Lánveitanda nægir ekki að vísa með almennum hætti til gjaldskrár sinnar sem geti tekið breytingum.

Framkvæmdastjórnin

29. Framkvæmdastjórnin telur að svara skuli spurningunum sem hér segir:

- 1) Skýra ber f-lið 1. mgr. 5. gr. og f-lið 2. mgr. 10. gr. tilskipunar 2008/48/EB, á þann hátt að lánveitandi skuli tilgreina með tæmandi talningu á stöðluðu eyðublaði og í lánssamningi þau skilyrði sem kunna að liggja til grundvallar ákvörðun hans um að hækka eða lækka vexti láns sem ber breytilega vexti.
- 2) F-liður 1. mgr. 5. gr. tilskipunar 2008/48/EB kemur í veg fyrir að meðal skilyrða fyrir breytingu útlánsvaxta, sem tilgreind eru á stöðluðu eyðublaði, sé almenn tilvísun til ófyrirséðrar hækkunar á kostnaði lánveitanda ef sú tilvísun leiðir til þess að skilyrði fyrir breytingu útlánsvaxta séu ekki nægilega skýr til að neytandi fái nauðsynlegar upplýsingar til að geta borið saman ólík tilboð. Það er landsdómstólsins að meta hvort svo sé, sérstaklega hvort skilyrði fyrir breytingu útlánsvaxta séu fyrirsjáanleg. F-liður 2. mgr 10. gr. tilskipunar 2008/48/EB kemur í veg fyrir að meðal þeirra skilyrða fyrir breytingu útlánsvaxta sem greint er frá í lánssamningi sé tilvísun til ófyrirséðrar hækkunar á kostnaði lánveitanda ef sú tilvísun leiðir til þess að skilyrði fyrir breytingu útlánsvaxta séu ekki nægilega skýr til að upplýsa neytanda um raunverulegt umfang skuldbindingar hans. Það er landsdómstólsins að meta hvort svo sé, sérstaklega hvort skilyrði fyrir breytingu útlánsvaxta séu fyrirsjáanleg.
- 3) F-liður 1. mgr. 5. gr. tilskipunar 2008/48/EB kemur í veg fyrir notkun almennra og opinna tilvísana svo sem „o.s.frv.“ eða „meðal annars“ sem skilyrði fyrir beitingu útlánsvaxta eins og þau eru útlistuð á stöðluðu eyðublaði ef sú tilvísun leiðir til þess að skilyrði fyrir breytingu útlánsvaxta séu ekki nægilega skýr til að neytandi fái nauðsynlegar upplýsingar til að geta borið saman ólík tilboð. Það er landsdómstólsins að meta hvort svo sé, sérstaklega hvort skilyrði fyrir breytingu útlánsvaxta séu fyrirsjáanleg.
- 4) Sú krafa er gerð samkvæmt g-lið 1. mgr. 5. gr. tilskipunar 2008/48/EB að á stöðluðu eyðublaði skuli útskýra hina árlegu hlutfallstölu kostnaðar með lýsandi dæmi þar sem fram koma allar forsendur sem notaðar eru við útreikning á hlutfallstölunni þótt fyrir liggja allir þættir þess láns sem neytandi

hyggst taka. Þegar svo ber undir skal lánveitandi þó taka mið af öllum fyrirliggjandi þáttum þegar hann gefur slíkt dæmi.

- 5) Sú krafa er gerð samkvæmt i-lið 1. mgr. 5. gr. og k-lið 2. mgr. 10. gr. tilskipunar 2008/48/EB að ávallt skuli útskýra „anna[n] kostnað vegna lánessamningsins“, bæði á stöðluðu eyðublaði og í lánessamningi, án tillits til þess hvort um sé að ræða lán á því formi að bæði greiðslufærslur og nýting lána eru skráð.*
- 6) Sú krafa er gerð samkvæmt i-lið 1. mgr. 5. gr. tilskipunar 2008/48/EB að veita skuli upplýsingar á stöðluðu eyðublaði um kostnað vegna lánessamnings og þau skilyrði sem eiga við um breytingar á honum, til að neytandi geti borið saman ólík tilboð. Sú krafa er gerð samkvæmt k-lið 2. mgr. 10. gr. tilskipunar 2008/48/EB að þegar upplýsingar um kostnað vegna lánessamnings og þau skilyrði sem eiga við um breytingar á honum koma ekki fram í sjálfum lánessamningnum, verði að taka fram í samningnum að slíkur kostnaður eigi við og að hann geti breyst, ásamt skýrri og nákvæmri tilvísun til annars skjals á pappírformi eða öðrum varanlegum miðli sem geymir nánari upplýsingar um þá þætti.*
- 7) Sú krafa er gerð samkvæmt l-lið 1. mgr. 5. gr. tilskipunar 2008/48/EB að hið staðlaða eyðublað geymi allar upplýsingar um hvaða kostnað þurfi að greiða vegna vanskila og skilyrðin fyrir breytingum á honum, að því marki sem nauðsynlegt er til að neytandi geti borið saman ólík tilboð.*

Michael Reiertsen
Framsögumaður